

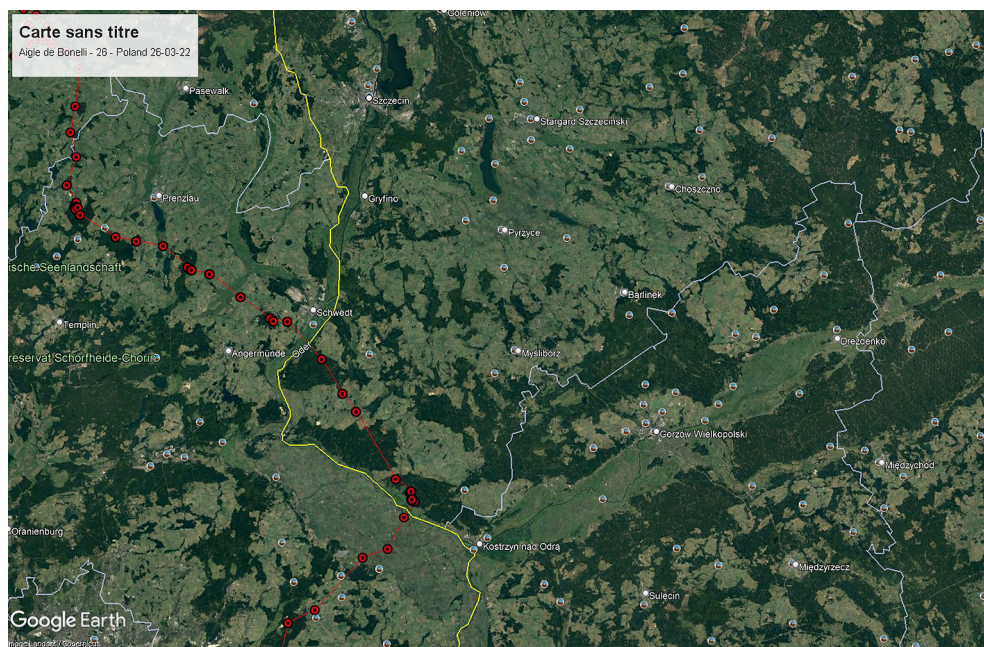
Pierwsze stwierdzenie orła południowego *Aquila fasciata* w Polsce na podstawie odczytu satelitarnego

Tadeusz Stawarczyk

Muzeum Przyrodnicze UWr, Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław, tadeusz.stawarczyk@uwr.edu.pl

Europejskie Komisje Rzadkości przyjmują, że pojawy ptaków oparte na odczytach satelitarnych ukazujących przemieszczenia ptaków nad terytorium kraju są traktowane jako udokumentowane stwierdzenia, na równi ze stwierdzeniami wizualnymi czy udokumentowanymi nagraniami. Komisja Faunistyczna akceptowała już wiele takich stwierdzeń, przede wszystkim dotyczących orła cesarskiego *Aquila heliaca*. Nie zdarzyło się jednak dotychczas, by odczyt satelitarny dotyczył gatunku, który nigdy wcześniej nie był odnotowany w kraju, jak w przypadku orła południowego *A. fasciata*.

Osobnik tego gatunku pojawił się w Polsce dwukrotnie. W dniu 26.03.2021 orzeł południowy, który najpierw był odnotowany na terytorium Niemiec (Deutsche Avifaunistische Kommission 2023), wleciał na obszar naszego kraju k. miejscowości Piasek, następnie przeleciał nad miejscowościami Moryń i Kłósów w pow. gryfińskim oraz Porzecz w pow. myśliborskim, po czym opuścił Polskę. Zostało to udokumentowane na mapie (rys. 1) udo-

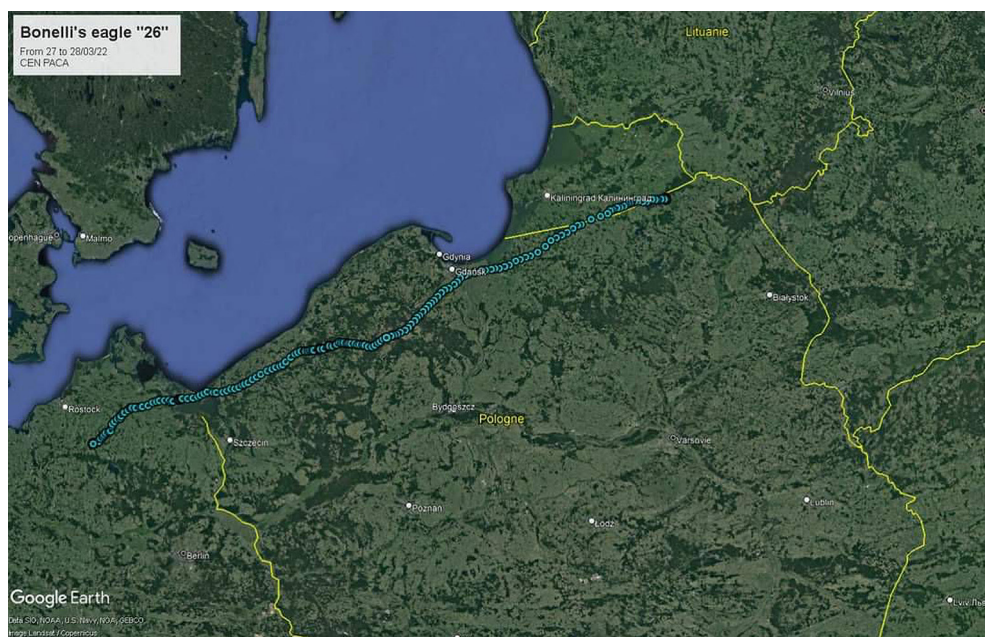
Rys. 1. Trasa przelotu orła południowego w dniu 26.03.2021 https://lizmap.aigledebonelli.fr/websig/lizmap/www/index.php/view/map/?repository=bonelli&project=telemetrie_juveniles_aigle_de_bonelli
Fig. 1. The Bonelli's Eagle flight path on 26th March 2021

stępnionej z francuskiego programu monitorującego przemieszczenia osobników wyposażonych w nadajniki satelitarne (www.aigledebonelli.fr). Była to samica w 3. roku kalendarzowym, która wykłuła się w roku 2019 w departamencie Gard na południu Francji (inf. Cecile Ponchon).

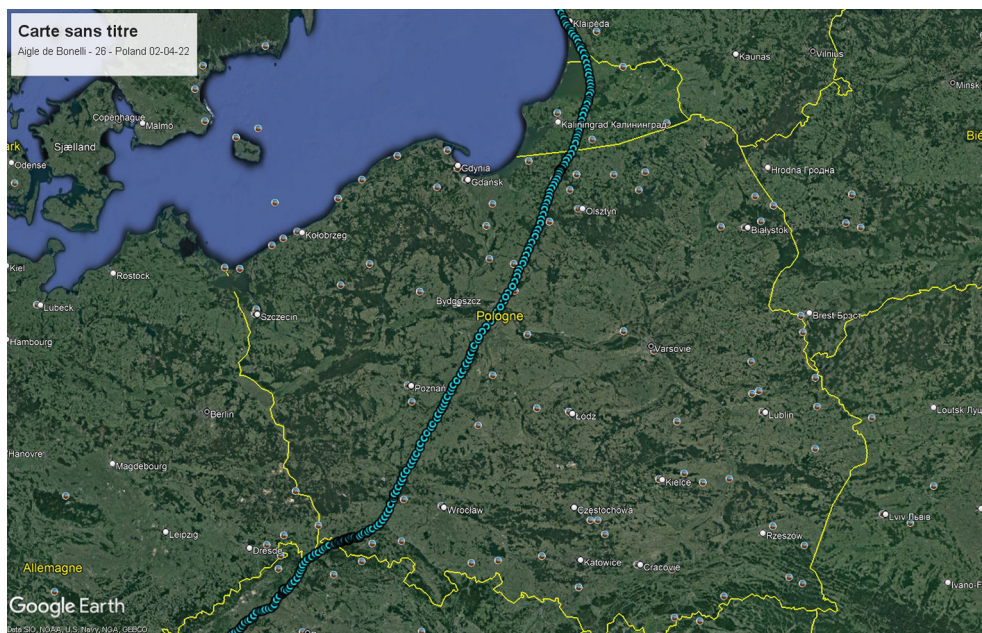
Ten sam osobnik ponownie pojawił się w naszym kraju rok później. W dniach 28–29.03.2022 przeleciał nad północną Polską (rys. 2), a następnie w dniach 1–2.04.2022 w drodze powrotnej przeciął Polskę z północnego wschodu na południowy zachód i wleciał do Czech (rys. 3). Mimo podjętych prób nie udało się uzyskać z francuskiej centrali informacji o miejscach nocowania ptaka i żaden obserwator nie zaobserwował go podczas przelotu nad Polską.

Odnotowany w kraju ptak pochodził z francuskiego programu ochrony i restytucji orła południowego („Plan national d’actions en faveur de l’Aigle de Bonelli”), zainicjowanego w roku 1999 (http://observatoire-rapaces.lpo.fr/index.php?m_id=20045). Program ratowania gatunku narodził się po gwałtownym spadku populacji francuskiej z poziomu ok. 80 par w latach 60. XX w. do 23 par w roku 2002 (Seriot & les coordinateurs-espece 2004). W wyniku działań ochronnych francuska populacja orła południowego zaczęła wolno wzrastać osiągając 30 par w roku 2010 (de Seynes & les coordinateurs-espece 2011) i 44 pary w roku 2022 (Quaintenne & les coordinateurs-espece 2024).

Mocno pofragmentowany zasięg światowy orła południowego rozciąga się stosunkowo wąskim pasem od Płw. Iberyjskiego i płn.-zach. Afryki poprzez Bliski Wschód, Płw. Arabski, Afganistan, Pakistan, Płw. Indyjski do płd.-wsch. Chin i płn. Indochin (Orta et al. 2020). W celu wzmocnienia populacji, niektóre kraje rozpoczęły projekty reintrodukcji tych orłów poprzez ich hodowlę w niewoli i wypuszczanie odchowanych ptaków na

Rys. 2. Trasa przelotu orła południowego w dniach 28–29.03.2022 https://lizmap.aigledebonelli.fr/websig/lizmap/www/index.php/view/map/?repository=bonelli&project=telemetrie_juveniles_aigle_de_bonelli
Fig. 2. The Bonelli's Eagle flight path on 28–29th March 2022

Rys. 3. Trasa przelotu orła południowego w dniach 1–2.04.2022 https://lizmap.aigledebonelli.fr/websig/lizmap/www/index.php/view/map/?repository=bonelli&project=telemetry_juveniles_aigle_de_bonelli
Fig. 3. The Bonelli's Eagle flight path on 1–2nd April 2022

wolność. Projekty takie prowadzono m.in. w Hiszpanii, gdzie ptaki wsiedlono m.in. na Majorkę (www.lifebonelli.org).

W Europie najsilniejsza populacja tego orła występuje w Hiszpanii, gdzie w roku 2005 liczebność wynosiła 733–768 par skupionych przede wszystkim we wschodniej, południowo-wschodniej i środkowej części kraju, w regionach Andaluzji, Estramadury, Walencji i Kastylii-La Manchy (de Juana & Garcia 2015).

Według BirdLife International (2015) populacja europejska jest oceniana na 1 100–1 200 par, z tego 750 par w Hiszpanii, 128–150 par w Portugalii i 110–140 w Grecji. Wiele lokalnych populacji poniosło znaczące straty w ostatnich latach i gatunek zanikł całkowicie w Chorwacji, Bułgarii i na Sardynii, a także stał się bardzo rzadki w kontynentalnej części Grecji i na północy Hiszpanii (Gil Sanchez et al. 2020). Ok. 50 par występuje w Turcji, a w Afryce Północnej, według przybliżonych szacunków, populacje liczą 500–1 000 par w Maroku, ok. 200 par w Algierii, ok. 100 par w Tunezji (BirdLife International 2015).

Orzeł południowy zamieszkuje przede wszystkim nasłonecznione stoki górskie porzeczniane wąwozami i skalnymi klifami oraz porośnięte zróżnicowaną roślinnością, ale może występować również na terenach nizinnych. W Europie gniazduje od poziomu morza do wysokości 1 500 m n.p.m. (Gil Sanchez et al. 2020), ale w Azji sięga do wysokości 3 750 m n.p.m. (Orta et al. 2020). Gniazda zakłada na skalnych półkach, lecz czasem także na drzewach, zwłaszcza w Hiszpanii (Dias et al. 2017). W 2. połowie XX w. najważniejszą przyczyną gwałtownego spadku liczebności tego gatunku w Europie było stosowanie pestycydów (DDT), a później wśród przyczyn wymienia się prześladowania przez myśliwych i hodowców gołębi, kolizje z liniami energetycznymi, intensyfikację rolnictwa wpływającą na dostępność pokarmu, a także kłusownictwo w miejscach gniazdo-

wania (Rollan et al. 2010, Orta et al. 2020). Czynniki te mają wpływ na niską przeżywalność młodych, która w 1. roku życia sięga zaledwie 50% (Hernandez-Matias et al. 2011).

Orły południowe są osiadłe, ale młodociane osobniki rozpraszają się na znaczne odległości, np. w Hiszpanii, w ciągu pierwszych 6 miesięcy od wylotu z gniazda, stwierdzono dyspersję na odległość ponad 500 km od miejsca wykucia (Cadahia et al. 2005). Mobilność młodych ptaków powoduje, że orzeł południowy pojawia się w wielu krajach Europy, także u naszych najbliższych sąsiadów, np. trzykrotnie odnotowano go w Czechach (Vavrik et al. 2019) oraz 7 razy w Niemczech (Deutsche Avifaunistische Kommission 2023).

Summary: First record of the Bonelli's Eagle *Aquila fasciata* in Poland based on satellite tracking. On 26th March 2021, the Bonelli's Eagle *Aquila fasciata* with a satellite transmitter flew along the Polish–German border on Polish territory before returning to Germany. It was a female in its 3rd calendar year, which hatched in 2019 in the Gard department in the south of France. A year later, the same bird visited Poland twice, first passing over Pomerania on 28–29th March 2022 and reaching as far as Lithuania, and then crossing our country from north-east to south-west on its return journey on 1–2nd April 2022. This is the first instance of record of a new species for Poland on the basis of a satellite tracking accepted by the Avifaunistic Commission.

Literatura

- BirdLife International. 2015. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Cadahia L., Urios V., Negro J.J. 2005. Survival and movements of satellite-tracked Bonelli's Eagles *Hieraetus fasciatus* during their first winter. *Ibis* 147: 415–419.
- Chevallier C., Hernández-Matías A., Real J., Vincent-Martin N., Ravayrol A., Besnard A. 2015. Ret-
rofitting of power lines effectively reduces mortality by electrocution in large birds: an example
with the endangered Bonelli's eagle. *J. Appl. Ecol.* 52: 1465–1473.
- Deutsche Avifaunistische Kommission. 2023. Seltene Vogelarten in Deutschland 2021. Seltene
Vögel in Deutschland 2021: 2–37.
- Dias A., Palma L., Carvalho F., Neto D., Real J., Beja P. 2017. The role of conservative versus inno-
vative nesting behavior on the 25-year population expansion of an avian predator. *Ecol. Evol.*
7: 4241–4253.
- Gil Sanchez J.M., Hernandez-Matias A., Real J. 2020. *Aquila fasciata* Bonelli's Eagle. In: Keller V.,
Herrando S., Vorisek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Marti D., Anton M., Klvanova A.,
Kalyakin M.V., Bauer H.-G., Foppen R.P.B. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abun-
dance and Change. European Bird census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- Hernández-Matías A., Real J., Pradel R., Ravayrol A., Vincent-Martin N. 2011. Effects of age, terri-
toriality and breeding on survival of Bonelli's Eagle *Aquila fasciata*. *Ibis* 153: 846–857.
- de Juana E., Garcia E. 2015. The Birds of the Iberian Peninsula. Bloomsbury, London, UK.
- Orta J., Kirwan G.M., Christie D.A., Boesman P.F.D., Marks J.S., Garcia E.F.J. 2020. Bonelli's Eagle
(*Aquila fasciata*), version 1.0. In: del Hoyo J., Elliott A., Sargatal J., Christie D.A., de Juana E.
(eds.). Birds of the World. Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA. [https://doi.org/10.2173/
bow.boneag2.01](https://doi.org/10.2173/bow.boneag2.01)
- Quaintance G. & les coordinateurs-espece 2024. Les oiseaux nicheurs rares et menaces en France
en 2022. *Ornithos* 31: 49–94.
- Rollan A., Real J., Bosch R., Tintó A., Hernández-Matías A. 2010. Modelling the risk of collision
with power lines in Bonelli's Eagle *Hieraetus fasciatus* and its conservation implication. *Bird
Conserv. Intern.* 20: 279–294.
- Seriot J. & les coordinateurs-espece 2004. Les oiseaux nicheurs rares et menaces en France en
2001–2002. *Ornithos* 11: 145–165.

de Seynes A. & les coordinateurs-espece 2011. Les oiseaux nicheurs rares et menaces en France en 2010. Ornithos 18: 145–181.

Vavřík M., Šírek J., Šindel M., Mlíkovský J., Horaček J., Heyrovský D., Šimek J. 2019. Revize zaznamů vzácných druhů ptáků v České republice. Sylvia 55: 2–74.

Pierwszy nadrzewny lęg gęsiówki egipskiej *Alopochen aegyptiaca* w Polsce

Paweł Wieland, Rafał Kruk

Nadleśnictwo Wolsztyn, Bohaterów Bielnika 29, 64-200 Wolsztyn; pawel.wieland@zielonagora.lasy.gov.pl, rafal.kruk@zielonagora.lasy.gov.pl

Gęsiówka egipska jest w Polsce inwazyjnym gatunkiem obcym (IGO), którego liczebność szybko wzrasta i w 2021 r. liczyła 36 par lęgowych (Beuch et al. 2023). Pochodzi z kontynentu afrykańskiego, skąd w XVIII w. została sprowadzona do Wielkiej Brytanii jako ptak ozdobny, utrzymywany w hodowli (Holloway 1996). Po ucieczce z niewoli powstała samodzielna populacja, która swoim zasięgiem szybko objęła wiele krajów europejskich. Na przykład w Holandii pierwszy lęg stwierdzono w roku 1967, w roku 1994 liczebność populacji wynosiła już ok. 1 200 par lęgowych (Lensik 1998), natomiast w roku 2010 gniazdowało tam już 11 421 par (Gyimesi 2012). W Niemczech pierwszy lęg stwierdzono w roku 1981, a liczebność populacji lęgowej bardzo szybko wzrasta i w roku 2007 szacowano ją na 2 200–2 600 par lęgowych (Südbeck et al. 2007 w: Bauer & Woog 2008). W Polsce pierwszy lęg stwierdzono w roku 2007 pod Raciborzem na Śląsku (Rojek & Stajszczyk 2008), a rok później gniazdowały już trzy pary. Wszystkie dotychczasowe lęgi zostały stwierdzone na ziemi, m.in. na stawach rybnych i na terenie żwirowni. Brak jest doniesień z kraju o zajmowaniu przez gęsiówkę egipską gniazd nadrzewnych, co ma miejsce na całym dotychczasowym areale występowania.

W połowie kwietnia 2024 na terenie Nadleśnictwa Wolsztyn w zachodniej Wielkopolsce, podczas przeprowadzania przez miejscowych leśników monitoringu przyrodniczego każdorazowo poprzedzającego prace gospodarcze w lesie, w gnieździe kruka *Corvus corax* stwierdzono wysiadującą gęsiówkę egipską. 25.04 w gnieździe znajdowało się 5 jaj (fot. 1), a 29.04 udokumentowano w nim 5 piskląt oraz dorosłego osobnika, prawdopodobnie samicę (fot. 2). Gniazdo kruka zostało zbudowane w bieżącym roku, na skraju drzewostanu sosnowego w wieku 117 lat, który sąsiaduje z łąkami. Gniazdo usytuowane było na wysokości 21 m i znajdowało się w odległości 160 m od gruntowej drogi publicznej i 450 m od zamieszkałych zabudowań. Para kraków po zajęciu gniazda przez gęsiówki zbudowała kolejne gniazdo w odległości ok. 300 m od poprzedniego i wyprowadziła w nim 3 młode.

Najbliższe, udokumentowane lęgowisko gęsiówki egipskiej stwierdzono w roku 2020, w odległości ok. 30 km, w wyrobisku żwiru w pobliżu m. Sądzia. Pierwsza obserwacja gatunku w Wielkopolsce miała miejsce w roku 2018 nad Jez. Krzyckim (Kuźniak & Lorek 2021).

Dzięki podglądowi z kamer internetowych w serwisie internetowym YouTube, współcześnie udokumentowano kilka przypadków zajęcia przez gęsiówkę gniazd bociana bia-